

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

ГРИШКО ВІКТОРІЯ ІВАНІВНА

УДК 378.016 : 340.15 (043.3)

ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ
ПРАВознавців у процесі фахової підготовки

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Рівне – 2016

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Національному університеті водного господарства та природокористування, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор
КОЗЯР Микола Миколайович
Національний університет водного господарства та природокористування, професор кафедри суспільних дисциплін.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
ЯВОРСЬКА Галина Харлампіївна,
Міжнародний гуманітарний університет,
завідувач кафедри загальногуманітарних дисциплін;

кандидат педагогічних наук, доцент,
КАЛИТА Олена Петрівна,
Національний університет державної податкової служби України, доцент кафедри української словесності та культури.

Захист відбудеться «3» березня 2016 року об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 47.104.08 у Національному університеті водного господарства та природокористування за адресою: 33028, м. Рівне, вул. Соборна, 11, навчальний корпус № 1, кімната 103 (зала засідань).

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного університету водного господарства та природокористування за адресою: 33028, м. Рівне, вул. Приходька, 75, навчальний корпус № 2, кімната 236.

Автореферат розіслано «2» лютого 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

 В. Кочубей

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Реалії сучасної вищої освіти, потреби вищої юридичної освіти вимагають підготовки майбутніх правознавців на міжнародному освітньому рівні, спираючись на законодавчу і нормативну базу: Національну доктрину розвитку освіти України у XXI столітті, Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», документи ООН, Ради Європи, Міжнародної асоціації юристів, українські деонтологічні кодекси, нормативні акти, що регламентують діяльність правників.

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні в XXI столітті одними із головних завдань держави є «розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості, підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукоємних та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці» тощо. Як зазначено в Комюніке конференції Європейських міністрів вищої освіти «Болонський процес у період до 2020 року – Європейський простір вищої освіти у новому десятилітті (м. Льовен, м. Лювен-ляНьов, 28-29 квітня 2009 року)», вища освіта на всіх її рівнях має ґрунтуватися на найсучасніших розробках у галузі дослідницької діяльності та розвитку, сприяючи посиленню інноваційних і креативних елементів у суспільстві. З огляду на це постає завдання активно застосовувати компетентнісний підхід у вищій юридичній освіті, нові методики і технології навчання.

Опрацювавши літературу, ознайомившись із досвідом науковців-практиків в Україні та за кордоном і на основі власного досвіду, пропонуємо основну увагу під час навчання майбутніх фахівців з права зосередити на базових компетентностях, які починають формувати з першого курсу в процесі вивчення дисциплін різних циклів підготовки. Вважаємо, що формування базових компетентностей – це запорука успішного професійного становлення. Зважаючи на це, завданням вищої школи є створення належних педагогічних умов для формування базових компетентностей майбутніх правознавців.

Наші дослідження з проблеми формування базових компетентностей майбутніх правознавців, а також аналіз філософської, деонтологічної, психолого-педагогічної літератури з проблем професійної підготовки майбутнього правознавця, професійного становлення особистості, формування компетентностей свідчить, що різні аспекти задекларованої проблеми знайшли своє відображення в таких наукових розвідках:

– основи компетентнісної освіти і становлення особистості в умовах професійної діяльності (Н. Бібік, П. Біленчук, Н. Волкова, Н. Євдокимова, І. Єрмаков, І. Зимня, В. Калінін, Н. Кічук, С. Клепко, О. Овчарук, Л. Петровська, Дж. Равен, В. Стрельников, А. Хуторський та ін.);

– деонтологічні, культурологічні, морально-етичні, психологічні, порівняльно-правові, історичні аспекти юридичної діяльності (С. Алексєєв, І. Бенедик, П. Біленчук, В. Горшенєв, С. Гусарєв, А. Жалінський, А. Піголкіна, О. Скакун, С. Сливка та ін.);

– структура і сутність поняття «компетентність» у галузі освіти (Н. Бібік, П. Борисов, В. Краєвський, Н. Кузьміна, Дж. Равен, А. Хуторський, С. Шишов, та ін.);

– компетентності юриста (А. Білоножко, Г. Бояринцева, Н. Івакіна, М. Ковальов, Н. Кожем'яко, М. Криськів, Е. Куцова, В. Рижиков, В. Савіщенко, В. Ситянін, А. Солодухіна, Й. Солодуха, О. Уваркіната ін.);

– педагогічні, організаційні та дидактичні умови навчально-виховного процесу юридичного вищого навчального закладу (О. Василенко, М. Городиський, В. Рижиков, В. Тюріна, О. Тюрін та ін.).

Визначаючи актуальність виокремлених вище досліджень, необхідно відзначити недостатню розробленість теоретичних і методичних основ формування базових компетентностей майбутніх правознавців у процесі фахової підготовки.

Проблему формування базових компетентностей майбутніх правознавців у процесі фахової підготовки у вищих навчальних закладах (ВНЗ) як самостійну в педагогічній науці не розглядали. У той же час, аналіз стану підготовки таких фахівців у ВНЗ дозволяє стверджувати, що питанням формування базових компетентностей майбутніх правознавців належної уваги не приділено.

Відсутність системних наукових досліджень, з одного боку, та стан реальної освітньої діяльності ВНЗ із іншого боку, загострюють *суперечності* між:

– потребою суспільства у фахівцях з сформованими базовими компетентностями, здатних до сприйняття, підтримки і реалізації нововведень у професійній діяльності;

– стрімким ростом ролі інноваційних процесів у суспільстві та повільною реакцією професійної школи на необхідність підготовки фахівців із високим рівнем базових компетентностей;

– зростанням обсягу складності і креативності історико-правових знань і недостатньою розробленістю методів і засобів, які ефективно сприяли б засвоєнню цих знань і формуванню базових компетентностей у вищому навчальному закладі.

Актуальність проблеми, недостатній рівень її наукової розробленості та невизначеність шляхів подолання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Формування базових компетентностей майбутніх правознавців у процесі фахової підготовки»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження проводили відповідно до плану науково-дослідної теми «Аксіологічний аспект наукових досліджень в моделях суспільних відносин» кафедри суспільних дисциплін Національного університету водного господарства та природокористування (НУВГП) (РК № 01014U001365).

Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні Вченої Ради Національного університету водного господарства та природокористування (протокол № 2 від 13.02.2015 р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол № 5 від 23.07.2015 р.).

Об'єкт дослідження – базові компетентності майбутніх правознавців.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови формування базових компетентностей майбутніх правознавців у процесі вивчення історико-правових дисциплін.

Мета дослідження – науково обґрунтувати та експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови ефективності формування базових компетентностей майбутніх правознавців.

Відповідно до мети визначено такі основні **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати стан дослідженості проблеми в сучасній педагогічній науці, визначити змістові особливості базових компетентностей майбутніх правознавців та особливості їх формування в сучасних ВНЗ.

2. Дослідити методичні особливості формування базових компетентностей майбутніх правознавців у процесі вивчення історико-правових дисциплін.

3. Удосконалити компоненти, визначити критерії, показники та рівні сформуваності базових компетентностей майбутніх правознавців у процесі вивчення історико-правових дисциплін.

4. Визначити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови формування базових компетентностей майбутніх правознавців.

5. Розробити структурно-функціональну модель формування базових компетентностей майбутніх правознавців у процесі вивчення історико-правових дисциплін в межах визначених організаційно-педагогічних умов.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань і досягнення мети використано комплекс взаємодоповнювальних методів дослідження: *теоретичні* – вивчення й аналіз філософської, психолого-педагогічної та методичної літератури; аналіз результатів досліджень сучасних науковців із метою з'ясування стану досліджуваної проблеми; логіко-системний, порівняльний аналіз, класифікація, проектування, метод системно-структурного аналізу, узагальнення науково-теоретичних і практичних даних для виявлення та теоретичного обґрунтування організаційно-педагогічних умов формування базових компетентностей майбутніх правознавців; наукове теоретичне моделювання – з метою розробки структурно-функціональної моделі формування базових компетентностей майбутніх правознавців; *емпіричні* – діагностичні (бесіди, опитування, анкетування, тестування) на пошуковому та діагностичному етапах для вивчення стану розвитку базових компетентностей майбутніх правознавців; *обсерваційні* – спостереження за навчальним процесом; *праксиметричні*: вивчення навчальної документації, навчальних планів, програм і результатів діяльності студентів; *експериментальні методи* – педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і контрольний етапи) з метою формування базових компетентностей майбутніх правознавців; *методи математичної статистики* з метою обробки результатів роботи для кількісного та якісного аналізу ефективності розробленої методики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *вперше розроблено* структурно-функціональну модель формування базових компетентностей майбутніх правознавців у процесі вивчення історико-правових дисциплін;

– *теоретично обґрунтовано й експериментально підтверджено* ефективність організаційно-педагогічних умов формування базових компетентностей майбутніх правознавців у процесі вивчення історико-правових дисциплін (розробка і впровадження методики їх формування, удосконалення організації навчального процесу, розробка системи завдань з історико-правових дисциплін);

– *удосконалено методику* навчання майбутніх правознавців (поняття та структуру базових компетентностей, які вони повинні набути в процесі вивчення історико-правових дисциплін);

– *створено* навчально-методичні комплекси історико-правових дисциплін («Історія держави і права України», «Основи римського приватного права»), робочу програму «Архівної практики», підготовлено навчально-методичний посібник «Історія держави і права України: практикум для студентів напряму підготовки 6.030401 «Правознавство», де зібрано комплекс історико-правових документів різних історичних періодів, розроблено методичні вказівки до практичних занять і самостійної роботи з історико-правових дисциплін («Історія держави і права України», «Основи римського приватного права»), пам'ятку для студентів щодо роботи з історико-правовими документами;

– *уточнено* критерії та показники для встановлення рівнів (початковий, середній, достатній, високий) готовності майбутніх правознавців до формування базових компетентностей;

– *набули подальшого розвитку* методи та засоби формування базових компетентностей у майбутніх правознавців в процесі вивчення історико-правових дисциплін.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у створенні навчально-методичних комплексів історико-правових дисциплін («Історія держави і права України», «Основи римського приватного права»), робочої програми «Архівної практики», підготовці навчально-методичного посібника «Історія держави і права України: практикум для студентів напряму підготовки 6.030401 «Правознавство», де зібрано комплекс історико-правових документів різних історичних періодів; розробці методичних вказівок до практичних занять і самостійної роботи з історико-правових дисциплін («Історія держави і права України», «Основи римського приватного права»), пам'ятки для студентів щодо роботи з історико-правовими документами.

Матеріали дисертації можуть бути використані у навчальному процесі під час формування базових компетентностей майбутніх правознавців, для написання навчальних програм, методичних рекомендацій, посібників, а також у процесі підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.

Обґрунтовані в дослідженні результати **впроваджено** в процес професійної підготовки майбутніх правознавців Національного університету водного господарства та природокористування (довідка № 001-172 від 28.01.2016 р.), Національного університету «Острозька академія» (довідка № 29 від 18.05.2015 р.), Національного університету біоресурсів та природокористування (довідка № 9 від 29.10.2015 р.), Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-29/02/3563 від 03.11.2015 р.).

Особистий внесок здобувача в спільних публікаціях: [5] – охарактеризовано історичні причини, рушійні сили як поштовхи, що дають початок становленню національної свідомості українського народу; узагальнено етапи їх формування; [16] – обґрунтовано ефективність впливу засобів навчання (історична карта, фотографія, схема, таблиця, архівні документи, нормативно-правові акти, кодекси, закони тощо) на формування базових компетентностей майбутніх правознавців; розроблено завдання з дисципліни «Історія держави і права України» з використанням запропонованих засобів навчання.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження висвітлено в доповідях на науково-практичних конференціях і науково-методичних семінарах різних рівнів: *міжнародних* – «ScienceandEducation – OurFuture» (ОАЕ Дубай, 2014 р.), «Нове у педагогіці та психології сучасного світу» (Львів, 2014 р.), «DriventoDiscover: International scientific-practical congressofpedagogues, psychologistsandmedics» (Geneva (Switzerland), 2015 р.), «Вплив досягнень психологічних і педагогічних наук на розвиток сучасного суспільства» (Харків, 2015 р.), «Наука. Інновації. Соціально-економічний розвиток» (Чернівці, 2015 р.); *всеукраїнських* – «Гетьман Мазепа і державотворення в Україні у контексті гуманітарної освіти» (Рівне, 2009 р.), «Тарас Шевченко в культурному просторі України та світу» (Рівне, 2014 р.), «Сучасна наука: теорія і практика» (Запоріжжя, 2014 р.); *регіональних* – XII Подільська історико-краєзнавча конференція (Кам'янець-Подільський, 2007 р.), «Наукові дослідження молоді» (Дубно, 2014 р.), а також обговорено на науково-методичних семінарах кафедри суспільних дисциплін Національного університету водного господарства та природокористування впродовж 2010-2016 рр.

Публікації. Результати дисертаційного дослідження відображено у 26 друкованих працях, із яких 24одноосібних: 7 статей у наукових фахових виданнях України, 4 статті у зарубіжних періодичних виданнях, 5 праць у збірниках матеріалів наукових конференцій, 7 в інших виданнях, 1 навчально-методичний посібник, 2 навчально-методичні вказівки.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації становить 295 сторінок (основний текст – 197 сторінки). Список використаних джерел містить 257 найменувань, з них 8 іноземною мовою. Дисертація містить 13 таблиць на 15 сторінках і 9 рисунків на 9 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження; проаналізовано загальний стан дослідження наукової проблеми; представлено зв'язок дисертації з науковими програмами, планами та темами; визначено об'єкт, предмет, мету й основні завдання дослідження; схарактеризовано методи дослідження; розкрито наукову новизну одержаних результатів, їх теоретичне та практичне значення для педагогічної науки; висвітлено особистий внесок здобувача; подано відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, структуру й обсяг роботи.

У першому розділі— *«Теоретичні засади формування базових компетентностей майбутніх правознавців»*—проаналізовано вітчизняну та зарубіжну психологічну й педагогічну літературу з проблеми дослідження; схарактеризовано базові поняття дослідження; з'ясовано змістові особливості базових компетентностей майбутніх правознавців; проаналізовано проблеми формування базових компетентностей майбутніх правознавців у сучасних ВНЗ.

Вивчення наукових студій із проблеми дослідження дало змогу констатувати, що поняття «компетентність» активно досліджують науковці різних напрямків: як здатність вирішувати складні проблеми (О. Бабієнко, С. Бондар, І. Галяміна, О. Пометун), як здатність кваліфіковано здійснювати професійну діяльність (В. Байденко, М. Ільзова, В. Кальней, С. Шишов) тощо. Визначено, що існує ряд підходів до класифікацій компетентностей (І. Зимня, К. Левітан, О. Пометун, А. Хуторський, тощо), якими повинен володіти кожен сучасний фахівець, серед яких основне місце в підготовці правознавців відводять базовим компетентностям.

Системний аналіз наукових праць щодо проблем підготовки майбутніх правознавців до професійної діяльності дозволив констатувати, що *базові компетенції майбутніх правознавців – це комплекс освітніх досягнень майбутнього спеціаліста, які набувають у процесі навчання з метою подальшого розвитку та імплементації у професійній діяльності та характеризується стійкістю позитивних мотивів професійного саморозвитку і заснований на досвіді професійно орієнтованої діяльності.*

Узагальнення педагогічних джерел дало підстави зазначити, що формуванню та розвитку базових компетентностей майбутніх правознавців приділяють значну увагу дослідники: комунікативна компетентність (О. Калита, Н. Кожем'яко, О. Скакун, С. Сливка, М. Ценко, Г. Яворська); термінологічна компетентність (І. Харченко); полікультурна компетентність (О. Гомзякова); деонтологічна компетентність (В. Савіщенко) та ін.

Здійснені нами спостереження навчального процесу у НУВГП та практичної діяльності фахівців галузі права дозволяють визначити, що ця галузь багатогранна, інтегрована; студент стає повноцінним суб'єктом навчання, процес підготовки пов'язаний із роботою державних установ і посадових осіб різних рівнів; робота галузі безпосередньо спрямована на охорону інтересів держави та інтересів і прав громадян. У зв'язку з цим основним завданням сучасної вищої школи є забезпечення підготовки висококваліфікованого, грамотного, всебічно розвиненого фахівця з права, здатного відповідно до закону креативно та мобільно вирішувати складні професійні ситуації. На основі цього твердження та згідно з існуючими класифікаціями базових компетентностей, вважаємо, що основними базовими компетентностями, якими повинен володіти майбутній правознавець є навчальні, комунікативні, соціальні, етичні, інформаційні, що доведено в процесі дисертаційного дослідження.

Змістова специфіка базових компетентностей майбутніх правознавців повинна ґрунтуватися на певних особливостях юридичної діяльності: феномену права в юридичній діяльності; соціальної місії професії юриста; комунікації як інструменту юридичної діяльності; етики майбутнього правознавця; ролі інформації в юридичній

діяльності. Зазначені аспекти описано в контексті юридичної діяльності в працях В. Афанасьєвої, А. Жалінського, В. Карташова, Т. Кашаніна та ін.

Аналіз документації (ГСВО, навчальний план, програма практики), що регулюють навчальний процес на юридичних факультетах, дав можливість з'ясувати, що рівень її розробки частково відповідає потребам компетентнісного підходу та потребує удосконалення. Нами проаналізовано педагогічні умови сучасних ВНЗ, на базі яких ми проводили експеримент. З'ясовано, що для вивчення спеціальних юридичних чи галузевих дисциплін база є достатньою, а для опанування дисциплін гуманітарного спрямування, зокрема історико-правових, – на методичному рівні недосконало продумано організацію навчальних занять.

У другому розділі – *«Методика формування базових компетентностей майбутніх правознавців у процесі фахової підготовки»* – обґрунтовано методіку дисертаційного дослідження, запропоновано і проаналізовано організаційно-педагогічні умови, компоненти, критерії та рівні сформованості і структурно-функціональну модель формування базових компетентностей у процесі вивчення історико-правових дисциплін.

Обґрунтовано та викладено загальну методіку дослідження проблеми формування базових компетентностей майбутніх правознавців. Зокрема, нами запропоновано сукупність найефективніших методів, які реалізуємо в процес навчання за допомогою різних засобів.

Словесні методи (пріоритету надаємо проблемним лекціям у спеціалізованих аудиторіях, у музеях, архівах, відкритих полігонах і ін. для набуття особистісного та професійного досвіду в реальних умовах; складання та характеристика історичного портрету за допомогою програми «Фоторобот» для удосконалення практичних компетентностей і розвитку професійних комунікативних компетентностей; круглий стіл як узагальнення вивченого матеріалу, до участі в якому долучаємо працівників музею, архіву та провідних фахівців галузі права з метою набуття практичного досвіду. Таким чином формуємо навчальну, інформаційну та інші компетентності).

Практичні методи (ситуативні задачі (завдання): фабула скоєння злочину, урегулювання шлюбно-сімейних відносин, спадкового права та ін. для набуття професійно-практичного досвіду в майбутній роботі та формування практично всіх базових компетентностей; аналітична та проектна робота з історичними та правовими джерелами; гра-судовий процес над історичними особами; історичний гумор для порівняння певних явищ, фактів, подій, для розуміння атмосфери певного історичного періоду і як приклад вміння коректно застосовувати гумор у роботі та набуття етичної компетентності).

Наочні методи (історико-правові карти для порівняння становища України в різні історичні періоди; архівні документи – кримінально (цивільно)-правові справи, протоколи огляду місця події, постанови суду та ін.; таблиці порівняння правового становища жінки в країнах стародавнього світу і сучасному суспільстві та ін.; структурно-логічні схеми організації влади в Київській Русі і Галицько-Волинського князівства, на основі чого створюють навчальні проекти щодо організації влади в сучасній Україні; порівняльний історико-правовий аналіз сучасних і давніх фотографій із місця скоєння злочину; нормативно-правові акти з метою порівняння і запозичення позитивного досвіду для роботи в сучасних умовах і для формування

соціальних і комунікативних компетентностей; інформаційно-комунікаційні засоби навчання – фрагменти історичних документальних фільмів і ін.; комп'ютерні програми «Фоторобот», «Ліга-Закон», «IPlex»).

Вважаємо, що рівень сформованості базових компетентностей майбутніх правознавців під час вивчення історико-правових дисциплін буде зростати, якщо в процесі їх викладання дотримуватися певних організаційно-педагогічних умов. На основі аналізу та узагальнення наукових досліджень щодо визначення організаційно-педагогічних умов (В. Андреев, В. Беліков, Н. Боритко, Н. Дяченко, К. Касярум, Є. Козирева, С. Павлов, Н. Посталюк, А. Сверчков, В. Смирнов, Т. Шамова та ін.), а також із урахуванням специфіки дисертаційного дослідження та особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців із права, обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування їх базових компетентностей: забезпечення професійної мотивації майбутніх правознавців; використання розвивального навчального середовища у ВНЗ; використання методів і засобів навчання для формування базових компетентностей майбутніх правознавців.

У процесі дослідження обґрунтовано мотиваційний, операційний і рефлексивний компоненти формування базових компетентностей майбутніх правознавців. На основі проведеного аналізу за допомогою методу анкетування проаналізовано критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, практичний, особистісний) та визначено рівні сформованості (початковий, середній, достатній, високий) розвитку базових компетентностей у процесі вивчення історико-правових дисциплін.

Моделювання процесу формування базових компетентностей майбутніх правознавців під час вивчення історико-правових дисциплін дає змогу дослідити навчально-виховний процес шляхом розроблення відповідної структурно-функціональної моделі, надання їй системного характеру, конкретизації кожного етапу. Вона містить три взаємопов'язані блоки: цільово-змістовий (організаційно-педагогічні умови, мету, базові компетентності, дидактичні принципи, методологічні підходи); організаційно-методичний (організаційно-педагогічні умови, форми, методи та засоби навчання; предмети історико-правового спрямування, компоненти базових компетентностей майбутніх правознавців); діагностично-результативний (організаційно-педагогічні умови, критерії сформованості базових компетентностей майбутніх правознавців, рівні сформованості базових компетентностей майбутніх правознавців; результат) (рис. 1).

У третьому розділі – **«Експериментальна перевірка організаційно-педагогічних умов формування базових компетентностей майбутніх правознавців у процесі вивчення історико-правових дисциплін»** – обґрунтовано мету, завдання та планування експериментальної роботи, здійснено аналіз результату проведеного експерименту.

Експеримент проводилив три етапи:

I етап (констатувальний) (2010-2011 рр.) – проаналізовано науково-психологічну, науково-педагогічну та методичну літературу; вивчено педагогічний досвід

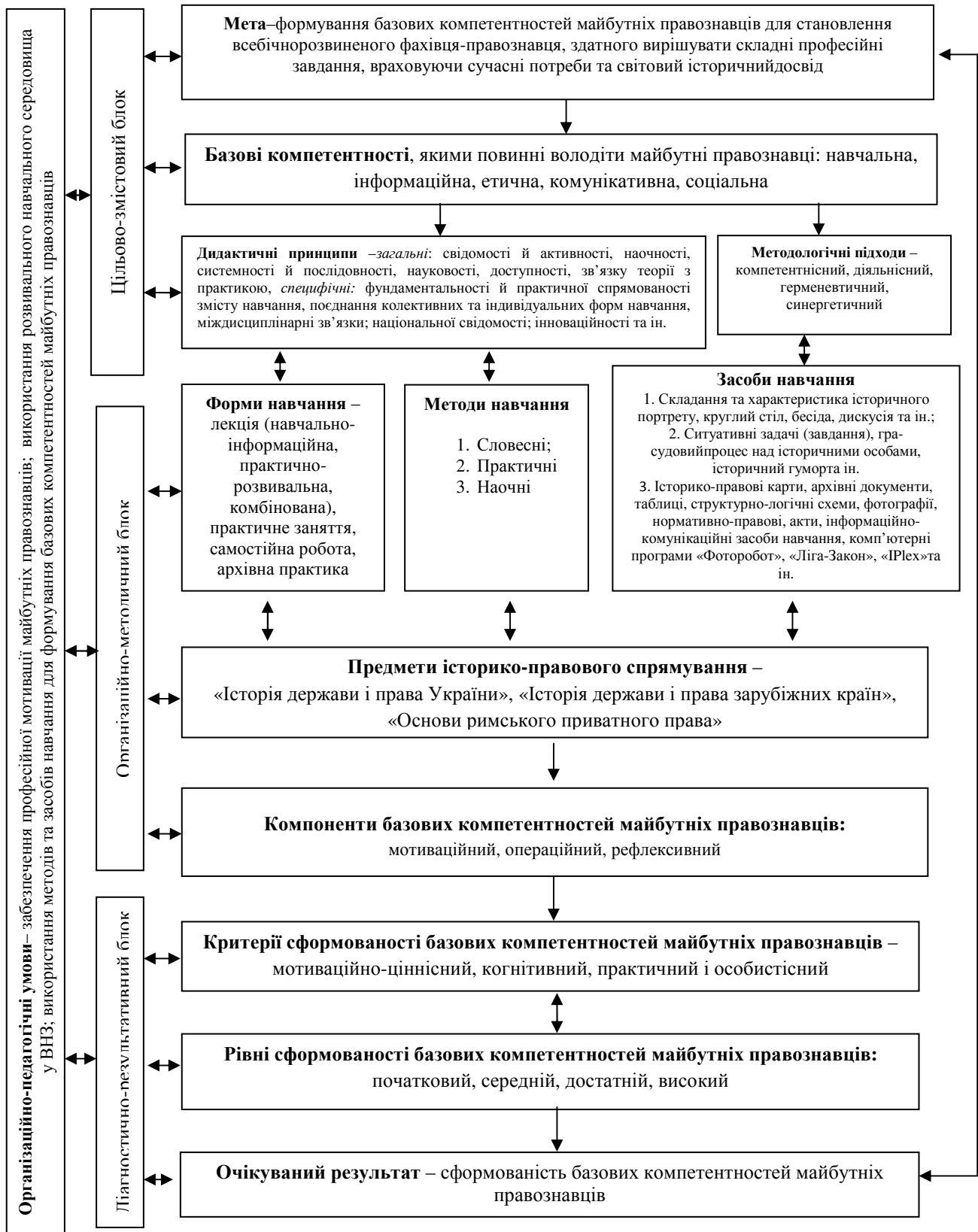

Рис. 1. Структурно-функціональна модель формування базових компетентностей майбутніх правознавців у процесі вивчення історико-правових дисциплін

формування базових компетентностей майбутніх правознавців, визначено та обґрунтовано об'єкт, предмет, завдання та головні ідеї дослідження. Проаналізовано проект стандарту освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 081 – право (напряму підготовки 6.030401 – Правознавство), навчальні плани даної спеціальності (напряму підготовки) та робочі програми історико-правових дисциплін («Історія держави і права України», «Історія держави і права зарубіжних країн», «Основи римського приватного права»), проаналізовано програму архівної практики. Визначено експериментальну базу, обґрунтовано склад учасників експерименту, методика констатувального експерименту. Проведено діагностувальний експеримент.

II етап (формувальний) (2012-2014 рр.) – передбачав визначення ефективності вивчення історії у процесі підготовки майбутніх правознавців, шляхом вказаних вище досліджень охарактеризовано форми, методи та засоби, що ефективно сприяють формуванню базових компетентностей майбутніх правознавців під час вивчення історико-правових дисциплін. За результатами роботи було відібрано та проаналізовано організаційно-педагогічні умови формування базових компетентностей майбутніх правознавців. Обґрунтовано компоненти, критерії та рівні формування базових компетентностей майбутніх правознавців. Створено структурно-функціональну модель формування базових компетентностей майбутніх правознавців під час вивчення історико-правових дисциплін. Здійснено планування та проведено формувальний експеримент. Тривав формувальний експеримент протягом 2012-2014 рр. на базі Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне), Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк), Національного університету біоресурсів та природокористування (Київ), Національний університет «Острозька академія» (Острог). До експерименту було залучено 304 студенти і 28 науково-педагогічних працівників.

Спираючись на традиційні підходи проведення математичної обробки даних, ми приймаємо нульову гіпотезу, яка свідчатиме про відсутність змін (низької ефективності запропонованих нами підходів) та альтернативну гіпотезу, яка свідчить про наявність змін (ефективності запропонованих нами підходів). Порогове значення більшості критеріїв, у тому числі й тих, які використані нами, становить 0,05. У випадку, якщо критерій становить менше або рівний від вказаного, приймаємо нульову гіпотезу, якщо ж перевищує, приймаємо альтернативну.

Ефективна реалізація експериментальної перевірки організаційно-педагогічних умов формування базових компетентностей у майбутніх правознавців можлива за умов вибору ідентичних контрольних (КГ) та експериментальних (ЕГ) груп. Це пояснюємо тим, що значна відмінність КГ та ЕГ не дозволить вважати результати експериментальної перевірки достовірними, тому нами було прийнято рішення про використання методів математичної статистики з метою перевірки подібності КГ та ЕГ.

Критерієм відбору студентів для КГ та ЕГ були результати зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) з предмету «Історія України». Відбір результатів ЗНО проводили в інформаційно-аналітичній системі «Конкурс».

Наступним етапом експериментального дослідження була інтеграція розроблених нами організаційно-педагогічних підходів у процес професійної підготовки майбутніх правознавців. У цей час здійснювали спостереження за діяльністю науково-педагогічних працівників і студентів, а також проводили корегування запропонованої методики.

З метою перевірки ефективності методики формування базових компетентностей у майбутніх правознавців нами було розроблено два бланки з тестами із дисциплін «Основи римського приватного права» та «Історія держави та права України».

Для визначення рівнів сформованості компонентів базових компетентностей у майбутніх правознавців ми розділили розроблені нами тести на три умовні модулі, які б окремо репрезентували мотиваційний, операційний і рефлексивний компоненти базових компетентностей майбутніх правознавців. Крім того, відбір і формулювання питань здійснювали у відповідності з особливостями діяльності майбутнього правознавця, що дозволяло врахувати критерії сформованості базових компетентностей: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, практичний та особистісний.

З окремо відібраних груп питань, які наведено в розроблених нами тестах, ми визначили окремо кожен компонент базових компетентностей майбутніх правознавців. Результати визначення рівня кожного окремого компонента заносили у зведену таблицю, за якою проводили перевірку отриманих даних на нормальний розподіл (критерій Колмогорова-Смірнова). Оцінювання рівнів сформованості кожного окремого компонента здійснювали за 100-бальною шкалою. Диференціювали отримані результати за раніше розробленими підходами, поділивши їх на: початковий, середній, достатній і високий рівень.

Додатково перевірку здійснювали, аналізуючи результати досягнень студентів КГ та ЕГ з навчальних дисциплін «Основи римського приватного права» та «Історія держави та права України». Експериментальну перевірку проводили на нормальність розподілу оцінок студентів у КГ та ЕГ й порівняння їх середніх значень. Отримані результати заносили у зведені таблиці й унаочнювали за допомогою сегментних діаграм і гістограм.

III етап (контрольний) (2015-2016 рр.) – проаналізовано й узагальнено результати формувального експерименту, систематизовано й експериментально оброблено дані; визначено ефективність організаційно-педагогічних умов формування базових компетентностей майбутніх правознавців під час вивчення історико-правових дисциплін, підведено підсумки й сформульовано висновки.

Визначаючи ефективність організаційно-педагогічних умов формування базових компетентностей майбутніх правознавців під час вивчення історико-правових дисциплін, слід спиратися на адитивний підхід, оскільки визначення оцінки ефективності визначених умов можливе за умови визначення рівня сформованості базових компетентностей в КГ і ЕГ. Окрім цього, нами враховано аспекти оцінки навчальних досягнень студентів, які є яскравим індикатором дієвості організаційно-педагогічних умов. Запропонований підхід дозволяє вирішити завдання нашого експерименту, а саме: оцінити запропоновані й обґрунтовані нами організаційно-педагогічні умови й виявити їх вплив на формування базових

компетентностей майбутніх правознавців під час вивчення історико-правових дисциплін. Описані етапи експерименту та запропоновані методи статистично-математичної обробки дозволяють задекларувати можливість отримання об'єктивних даних і достовірність експерименту.

У першій узагальнюючій таблиці репрезентуємо ефективність організаційно-педагогічних умов, які зумовили такі навчальні досягнення учасників КГ та ЕГ з курсів «Історія держави і права України» та «Основи римського приватного права» (табл. 1).

Таблиця 1

Узагальнена динаміка успішності учасників КГ та ЕГ з курсів «Історія держави і права України» та «Основи римського приватного права»

Навчальні дисципліни								
Історія держави і права України					Основи римського приватного права			
Рівень засвоєння (%)	Початковий	Середній	Достатній	Високий	Початковий	Середній	Достатній	Високий
КГ	6,5	38	52	3,5	7	29	59	5
ЕГ	1,5	13	71	14,5	1,5	8	70,5	20
Різниця (ЕГ-КГ)	-5	-25	19	11	-5,5	21	11,5	15

Дані таблиці дозволяють аргументовано зробити об'єктивні висновки про ефективність запропонованих нами організаційно-педагогічних умов. Помітно, що рівень студентів, які мають низький рівень успішності з курсів «Історія держави і права України» та «Основи римського приватного права» на 5% менше у ЕГ, а рівень студентів із середнім рівнем навчальних досягнень на 25% і на 21% менше у ЕГ. У то й же час зазначимо, що у ЕГ достатній рівень засвоєння вищий у середньому на 15%, а високий рівень на 17%.

Аналіз успішності учасників КГ та ЕГ не може дати повної картини щодо ефективності розробленої нами методики формування базових компетентностей майбутніх правознавців, тому ми детально проаналізували та узагальнили рівні сформованості компонентів базових компетентностей у КГ та ЕГ (табл. 2).

У таблиці 2 бачимо, що в КГ значно більша відсоткова частка учасників із низьким і середнім рівнем сформованості компонентів базових компетентностей, а відповідно й самих компетентностей. У ЕГ особливу динаміку спостерігаємо щодо збільшення студентів із високим рівнем засвоєння знань. Усереднений рівень сформованості базових компетентностей можна визначити шляхом підрахунку середнього арифметичного кожного окремого рівня (табл. 3).

Враховуючи те, що констатувальний етап визначив КГ на 0,5% вищою за рівнем навчальних досягнень від ЕГ, експериментальна перевірка антитезисно вказує на значно вищий рівень сформованості базових компетентностей у ЕГ.

Графічно зазначену різницю можна зобразити у вигляді дворядної гістограми (рис. 2).

Таблиця 2

Рівні сформованості мотиваційного, операційного та рефлексивного компонентів базових компетентностей майбутніх правознавців

Компоненти базових компетентностей майбутніх правознавців												
Рівень сформованості	Мотиваційний				Операційний				Рефлексивний			
	Початковий	Середній	Достатній	Високий	Початковий	Середній	Достатній	Високий	Початковий	Середній	Достатній	Високий
КГ	4	25	60	11	9	31	58	2	5	29	63	3
ЕГ	1	4	76	19	2	15	68	24	3	4	73	20
Різниця (ЕГ-КГ)	-3	-21	16	8	-7	-16	10	22	-2	-25	10	17

Таблиця 3

Загальний рівень базових компетентностей майбутніх правознавців

Рівень сформованості базових компетентностей майбутніх правознавців				
	Початковий	Середній	Достатній	Високий
КГ	6	28	61	5
ЕГ	2	8	72	18
Різниця (ЕГ-КГ)	-4	-20	11	13

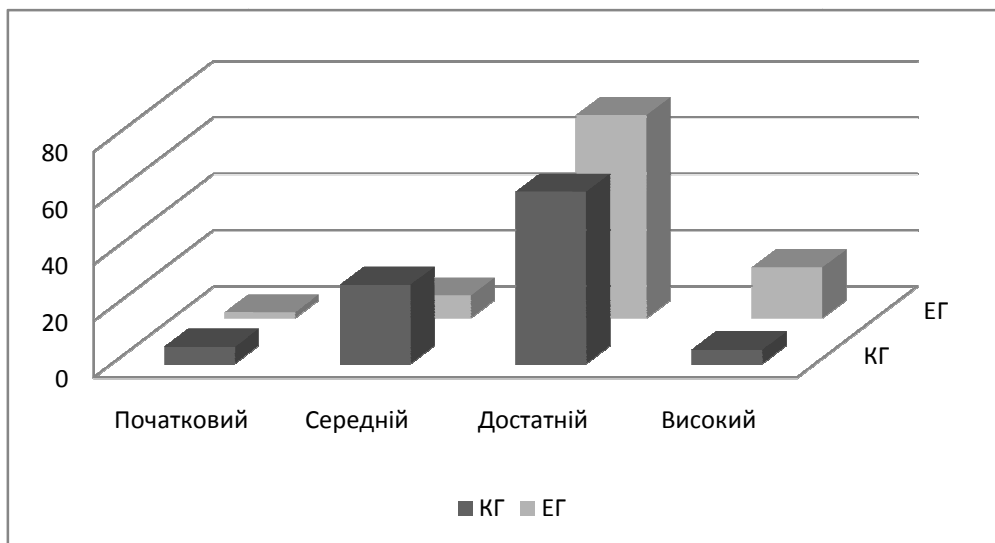

Рис. 2. Показники рівнів сформованості базових компетентностей у майбутніх правознавців

Контрольний етап дослідження дозволив виявити рівні сформованості базових компетентностей майбутніх правознавців. У цілому в ЕГ переважають середній і високий рівні.

Аналіз отриманих результатів у КГ підтвердив висунуте припущення про те, що традиційна система підготовки правознавців не може задовільнити ті вимоги, які сьогодні висувають до рівня їх фахової підготовки.

Результати формувального етапу експерименту засвідчили, що при рівні значущості $p=0,05$, гіпотеза про рівність вибірових середніх відкинута, тобто існує суттєва різниця між середнім рівнем засвоєння навчального матеріалу та сформованості базових компетентностей в учасників КГ та ЕГ

Таким чином, отримані дані дозволяють припустити можливість підвищення рівня фахових компетентностей майбутніх правознавців шляхом створення організаційно-педагогічних умов, які забезпечують якісну підготовку фахівців.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні представлено теоретичне узагальнення та нове вирішення проблеми формування базових компетентностей майбутніх правознавців. Результати проведеного дослідження дали підстави зробити такі висновки:

1. Здійснений аналіз науково-педагогічної та методичної літератури дозволив визначити, що базові компетенції майбутніх правознавців – це комплекс освітніх досягнень майбутнього спеціаліста, які набувають у процесі навчання з метою подальшого розвитку та імплементації у професійній діяльності та характеризується стійкістю позитивних мотивів професійного саморозвитку і заснований на досвіді професійно орієнтованої діяльності. Встановлено, що найдоцільнішим для формування та розвитку висококваліфікованого правознавця є навчальна, комунікативна, соціальна, етична та інформаційна компетентності. Змістова специфіка запропонованих базових компетентностей майбутніх правознавців ґрунтується на феномені права в юридичній діяльності; соціальній місії професії правознавця; комунікації як інструмента юридичної діяльності; етиці майбутнього правознавця; ролі інформації в юридичній діяльності та ін. Домінуюче становище у формуванні базових компетентностей майбутніх правознавців займає діяльнісний підхід. Він посилюється герменевтичним, в рамках якого інтегрується мотиваційний і операційний потенціал професійного розвитку студентів і виявляється належна увага статусу правових текстів у змісті юридичної освіти.

Безпосередній вплив на мотиваційний чинник формування базових компетентностей у майбутніх правознавців здійснюють за допомогою особистісно орієнтованого підходу, який передбачає активізацію індивідуальних переваг у сфері майбутньої професійної діяльності. Важливу роль відводимо діалоговому підходу, який виховує в майбутніх правознавців здатність до вибору, до моральної дії і надає професійному мисленню студентів системний характер.

2. На основі опитування студентів і власного досвіду встановлено, що серед дисциплін навчального плану спеціальності 081-право одне з важливих місць

займають дисципліни історико-правового спрямування, оскільки розвиток держави та права відбувається в контексті історичного розвитку та зумовлюється історичними подіями, явищами і фактами. Знання, здобуті бакалаврами з права у процесі вивчення історико-правових дисциплін, – це основа тих юридичних знань, якими вони повинні оволодіти під час навчання у ВНЗ. З-поміж дисциплін історико-правового спрямування основне місце відведено таким, як «Історія держави і права України» та «Основи римського приватного права», оскільки ці курси передбачають вивчення державно-правового розвитку України від найдавніших часів до сьогодення та становлення і розвиток міцної правової системи, інститутів права, які закріпилися в країнах із різною правовою системою ще в стародавні часи і діють до нині.

Викладання виокремлених нами дисциплін слід проводити за вдало підбраною методикою. Найефективнішими вважаємо методи, які втілюємо сукупністю засобів навчання, а саме: *словесні* (проблемна лекція; складання та характеристика історичного портрету за допомогою програми «Фоторобот»; круглий стіл як узагальнення вивченого матеріалу та ін.); *практичні* (ситуативні задачі (завдання); аналітична та проектна робота з історичними та правовими джерелами; гра-судовий процес над історичними особами; історичний гумор та ін.); *наочні* (історико-правові карти; архівні документи; таблиці-порівняння; структурно-логічні схеми; порівняльний історико-правовий аналіз; нормативно-правові акти; інформаційно-комунікаційні засоби навчання та ін.).

Оскільки професійна підготовка майбутніх правознавців передбачає систематичну роботу з різними документами, що ефективно сприяє формуванню базових компетентностей, то до навчальних планів запропоновано ввести архівну практику у 2 семестрі.

3. На підставі принципу обумовленості сформованих базових компетентностей специфікою юридичної професійної сфери виділено та обґрунтовано мотиваційний, операційний і рефлексивний компоненти. У результаті аналізу психолого-педагогічної та юридичної літератури та опитування студентів, ми прийшли до висновку, що провідними критеріями сформованості базових компетентностей є мотиваційно-ціннісний, когнітивний, практичний і особистісний критерії. Процес формування базових компетентностей у процесі вивчення історико-правових дисциплін має рівневий характер і на кожному з них відбуваються зміни. За допомогою анкетування визначили чотирирівнісформованості базових компетентностей: початковий, середній, достатній, високий.

4. У процесі дослідження встановлено, що до організаційно-педагогічних умов формування базових компетентностей майбутніх правознавців можна віднести такі, які свідомо створюють у освітньому процесі й вони повинні забезпечувати найбільш ефективний перебіг цього процесу. Вирішення проблеми формування базових компетентностей майбутніх правознавців можливо при врахуванні аспектів: організаційного; особистісного; компетентнісного. На основі цього визначено, що організаційно-педагогічні умови формування базових компетентностей майбутніх правознавців – це сукупність зовнішніх обставин освітнього процесу й внутрішніх особливостей особистості студента, від яких залежить формування професійних якостей і умінь та реалізуються всі компоненти формування конкурентноздатного

фахівця в галузі права. Доведено, що формуванню базових компетентностей майбутніх правознавців у процесі вивчення історико-правових дисциплін сприяють: забезпечення професійної мотивації майбутніх правознавців; використання розвивального навчального середовища у ВНЗ; використання методів і засобів навчання для формування базових компетентностей майбутніх правознавців.

Проведене експериментальне дослідження організаційно-педагогічних умов формування базових компетентностей майбутніх правознавців під час вивчення історико-правових дисциплін дозволяє аргументовано зробити об'єктивні висновки про ефективність запропонованих нами організаційно-педагогічних умов. Помітно, що рівень студентів, які мають низький рівень успішності з курсів «Історія держави і права України» та «Основи римського приватного права» на 5% менше у ЕГ, а рівень студентів із середнім рівнем навчальних досягнень на 25% і на 21% менше у ЕГ. Уто й же час відзначимо, що у ЕГ достатній рівень засвоєння вищий в середньому на 15%, а високий рівень на 17%.

5. Для розробки структурно-функціональної моделі формування базових компетентностей майбутніх правознавців у процесі вивчення історико-правових дисциплін за визначених організаційно-педагогічних умов було використано діяльнісний, компетентнісний, особистісно-орієнтований, герменевтичний і синергетичний підходи. До дидактичних принципів реалізації навчального процесу, що ввійшли до структури моделі, належать: принцип зв'язку теорії з практикою; принцип уваги до індивідуальних особливостей і потреб студента; принцип активності. Таким чином, структурно-функціональна модель формування базових компетентностей майбутніх правознавців має такі складові: цільово-змістовий блок (організаційно-педагогічні умови, мета, базові компетентності, дидактичні принципи, методологічні підходи); організаційно-методичний блок (організаційно-педагогічні умови, форми навчання, методи навчання, засоби навчання, предмети історико-правового спрямування, компоненти базових компетентностей майбутніх правознавців); діагностично-результативний блок (організаційно-педагогічні умови, критерії сформованості базових компетентностей майбутніх правознавців, рівні сформованості базових компетентностей майбутніх правознавців, результат).

Проведене дисертаційне дослідження не вичерпує повною мірою всіх проблем, пов'язаних із підвищенням рівня професійної підготовки майбутніх правознавців та дає змогу окреслити можливі шляхи подальших наукових пошуків, зокрема, аналіз зарубіжного практичного досвіду щодо формування базових компетентностей майбутніх правознавців; дослідження процесу формування базових компетентностей майбутніх правознавців під час вивчення галузевих чи спеціальних юридичних дисциплін.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Гришко В.І. Формування інформаційної компетентності майбутніх правознавців у процесі вивчення історико-правових дисциплін: методичний аспект / В.І. Гришко // Нові технології навчання: наук.-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – К., 2016. – С.29–32.

2. Гришко В.І. Методика формування навчальної компетентності майбутніх правознавців у процесі вивчення історико-правових дисциплін / В.І. Гришко // зб. наук. пр. за матеріалами VIII-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми емпіричних досліджень у психології» (до 100-річчя від дня народження Ролана Барта)». – К., 2015. – С. 299–306.

3. Гришко В.І. Особливості створення умов впровадження розвивального навчання майбутніх юристів у ВНЗ: проблеми та перспективи / В.І. Гришко // Молодий вчений. – К., 2015. – № 7 (22). – С. 49–53.

4. Гришко В.І. Впровадження форм і методів розвивального навчання у процесі формування базових компетентностей майбутніх юристів / В.І. Гришко // Челпанківські читання : зб. наук. пр. – Київ-Франція, 2015. – С. 291–298.

5. Цимбалюк В.І. Становлення національної свідомості українського народу в контексті історичного розвитку // В.І. Цимбалюк, **В.І. Гришко** // Збірник наукових праць «Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського». – Серія: Історія. – Вип. 23. / За заг. ред. проф. О.А. Мельничука. – Вінниця : ДП «Державна картографічна фабрика», 2015. – С. 233–240.

6. Гришко В.І. Навчальна гра в системі розвивальних завдань на уроках історії в 5-6 класах / В.І. Гришко // Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання. – № 11. – К. : АПН України, 2012. – С. 42–47.

7. Курдибайло В.І. Система розвивальних завдань на уроці вивчення нового матеріалу «Українська козацька держава другої половини XVII ст. Література та письмові джерела про І. Мазепу» / В.І. Курдибайло // Нова педагогічна думка: наук. журнал. – № 4. – Рівне : РОІППО, 2009. – С. 98–100.

Статті у закордонних наукових виданнях:

8. Гришко В.И.
Педагогические условия формирования базовых компетентностей будущих юристов у процессе изучения историко-правовых дисциплин / В.И. Гришко // «Humanities and Social Sciences in Europe: Achievements and Perspectives». Proceedings of the 8-th International symposium (September 27, 2015). «EastWest» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH. – Vienna, 2015. – P. 37–42.

9. Гришко В.И. Уровни формирования базовых компетенций будущих правоведа в процессе изучения историко-правовых дисциплин / В.И. Гришко // Science and Education New Dimension. Pedagogy and Psychology, III(37), Issue: 75, – Budapest, 2015. – P. 38–41.

10. Гришко В.І. Розвиток предметно-історичних компетенцій як результат навчальної діяльності студентів-юристів / В.І. Гришко // Drivento Discover. International scientific-practical congress of pedagogues, psychologists and medics: materials of proceedings of the International Scientific and Practical Congress. – Geneva (Switzerland), 2015. – P. 29–31.

11. Grishko V. Developing education in the process of the formation of a professional competence of a future lawyer / V. Grishko // Proceeding of the International Scientific and Practical Conference «Science and Education – Our Future (November 24-

26, 2014)». – Dubai: Rost Publishing, 2014. – P.105–109.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

12. Гришко В.І. Формування професійних компетенцій майбутніх юристів за допомогою системи розвивальних завдань (на прикладі курсу «Історія держави і права України») / В.І. Гришко // Вплив досягнень психологічних і педагогічних наук на розвиток сучасного суспільства : збірник тез міжнародної науково-практичної конференції. – Харків, 2015. – С. 41–46.

13. Гришко В.І. Розвиток пізнавальних можливостей студентів-юристів методами розвивального навчання (на прикладі курсу «Основи римського приватного права») / В.І. Гришко // Нове у педагогіці та психології сучасного світу : збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції. – Львів, 2014. – С. 135–137.

14. Гришко В.І. Роль розвивального навчання у професійній підготовці майбутніх юристів / В.І. Гришко // Сучасна наука: теорія і практика : матеріали 6 Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції. – Запоріжжя, 2015. – С. 97–101.

15. Гришко В.І. Історія держави і права України: практикум / В.І. Гришко. – Рівне, 2013. – 116 с.

16. Козяр М.М. Роль засобів навчання у формуванні базових компетентностей майбутніх правознавців під час вивчення історико-правових дисциплін / М.М. Козяр, **В.І. Гришко** // SmartandYoung: міжнар наук журнал. – 2015. – № 2. – С. 99–101.

17. Гришко В.І. Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Основи римського приватного права» для студентів напряму підготовки 6.030401 «Правознавство» денної форми навчання / В.І. Гришко – Рівне: НУВГП, 2014. – 40 с.

18. Гришко В.І. Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Історія держави і права України» для студентів напряму підготовки 6.030401 «Правознавство» денної форми навчання / В.І. Гришко – Рівне: НУВГП, 2014. – 40 с.

19. Гришко В.І. Особливості формування базових компетентностей майбутніх правознавців у процесі вивчення історико-правових дисциплін / В.І. Гришко // «Педагогічні інновації у фаховій освіті» : зб. наук. пр. – Випуск 1 (6). – Ужгород, 2015. – Вип. 1 (6). – С. 102–107.

20. Гришко В.І. Розвивальне навчання з історії як предмет наукового дослідження / В.І. Гришко // Проблеми дидактики історії: зб. наук. праць / [редкол.: С.А. Копилов (голова, наук. ред.) та ін.]. – Випуск 3. – Кам'янець-Подільський, 2011. – С. 106–118.

21. Курдибайло В.І. Засади впровадження розвивального навчання в основній школі / В.І. Курдибайло // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ. – Вип. 7. – Рівне : МЕНУ, 2008. – С. 351–356.

22. Курдибайло В.І. Система розвивальних завдань з історичного краєзнавства в 5 класі / В.І. Курдибайло // Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої

конференції. Т.2 // Кам'янець-Подільський, 2007. – С. 424–432.

23. Курдибайло В.І. Історичне краєзнавство в системі розвивального навчання (5 клас) / В.І. Курдибайло // НМЖ «Віхи століть». – № 3-4 (16-17). – Рівне : РОШПО, 2008. – С. 96–108.

24. Курдибайло В.І. Система розвивальних завдань з історії на уроках систематизації та узагальнення знань, умінь і навичок у 5-6 класах / В.І. Курдибайло // Проблеми дидактики історії: зб. наук. праць / [редкол.: С.А. Копилов (голова, наук. ред.) та ін.]. – Випуск 1. – Кам'янець-Подільський, 2009. – С. 124–133.

25. Курдибайло В.І. Система розвивальних завдань з історії на уроках вивчення нового матеріалу в 5-6 класах / В.І. Курдибайло // Проблеми дидактики історії: зб. наук. праць / [редкол.: С.А. Копилов (голова, наук. ред.) та ін.]. – Випуск 2. – Кам'янець-Подільський, 2010. – С. 100–107.

26. Гришко В.І. Система розвивальних завдань з історії на комбінованому уроці в 5-6 класах / В.І. Гришко // Проблеми дидактики історії: зб. наук. праць / [редкол.: С.А. Копилов (голова, наук. ред.) та ін.]. – Випуск 4. – Кам'янець-Подільський, 2013. – С. 126–132.

АНОТАЦІЯ

Гришко В.І. Формування базових компетентностей майбутніх правознавців у процесі фахової підготовки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний університет водного господарства та природокористування. – Рівне, 2016.

Дисертаційне дослідження присвячене проблемі формування базових компетентностей майбутніх правознавців. Здійснено теоретичне узагальнення та подано новий підхід до розв'язання актуального завдання, що полягає у вдосконаленні організації навчального процесу студентам-правникам, що навчаються на першому та другому курсах, визначенні критерії та рівні сформованості в них базових компетентностей (високий, середній, достатній, початковий).

Обґрунтовано роль та значення історико-правових дисциплін у процесі формування базових компетентностей. Запропоновано шляхи вдосконалення форм, методів і засобів навчання, що ефективно сприяють формуванню базових компетентностей майбутніх правознавців. Обґрунтовано та експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови та створено структурно-функціональну модель формування базових компетентностей майбутніх правознавців. Розроблено систему завдань, орієнтовану на формування базових компетентностей майбутніх правознавців під час вивчення історико-правових дисциплін.

Доведено дієвість змодельованої методики формування базових компетентностей майбутніх правознавців на прикладах курсів «Історія держави і права України», «Основи римського приватного права». Експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови формування базових компетентностей майбутніх правознавців під час вивчення історико-правових дисциплін.

Ключові слова: майбутні правознавці, базові компетентності, форми навчання, методи навчання, засоби навчання, організаційно-педагогічні умови, компоненти, критерії, рівні, структурно-функціональна модель, експеримент.

АННОТАЦИЯ

Гришко В.И. Формирование базовых компетенций будущих правоведа в процессе профессиональной подготовки. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Национальный университет водного хозяйства и природопользования. – Ровно, 2016.

Диссертационное исследование посвящено проблеме формирования базовых компетенций будущих правоведа. Проанализировано отечественную и зарубежную психологическую и педагогическую литературу по проблеме; охарактеризованы базовые понятия исследования; проанализированы особенности базовых компетенций будущих правоведа; проблемы формирования базовых компетенций будущих правоведа в современных вузах.

Сделано теоретическое обобщение и представлен новый подход к решению актуальной задачи, заключающейся в совершенствовании организации учебного процесса студентам-правоведам, обучающихся на первом и втором курсах; определены компоненты, критерии и уровни сформированности у них базовых компетенций (высокий, средний, достаточный, начальный).

Обоснована роль и значение историко-правовых дисциплин в процессе формирования базовых компетенций. Предложены пути совершенствования форм, методов и средств обучения, что эффективно обеспечивает формирование базовых компетенций будущих правоведа. Методику исследования проблемы формирования базовых компетенций будущих правоведа представлено совокупностью методов, реализованных в процессе обучения с помощью различных средств: словесные методы (проблемная лекция, характеристика исторического портрета, круглый стол и др.); практические методы (ситуативные задачи (задания), игра-судебный процесс над историческими лицами, исторический юмор и др.); наглядные методы (историко-правовые карты, архивные документы, таблицы, фотографии, нормативно-правовые акты, информационно-коммуникационные средства обучения, компьютерные программы «Фоторобот», «Лига-Закон», «IPlex» и др.). Разработано систему заданий, ориентированную на формирование базовых компетенций будущих правоведа при изучении историко-правовых дисциплин.

Доказано действенность моделированной методики формирования базовых компетенций будущих правоведа на примере курсов «История государства и права Украины», «Основы римского частного права».

Обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия (обеспечение профессиональной мотивации будущих правоведа; использование развивающей учебной среды в вузе; использование методов и средств обучения для формирования базовых компетенций будущих правоведа) и разработана структурно-функциональная модель в названном направлении, которая содержит три взаимосвязанных блока: целево-содержательный (организационно-педагогические условия, цели,

базовые компетентности, дидактические принципы, методологические подходы); организационно-методический (организационно-педагогические условия, формы обучения, методы обучения, средства обучения, предметы историко-правового направления, компоненты базовых компетенций будущих правоведа); целево-результативный (организационно-педагогические условия, критерии сформированности базовых компетенций будущих правоведа, уровни сформированности базовых компетенций будущих правоведа, ожидаемый результат).

Эксперимент проводили в три этапа: констатирующий, формирующий и контрольный. Экспериментально проверены организационно-педагогические условия формирования базовых компетенций будущих правоведа при изучении историко-правовых дисциплин.

Ключевые слова: будущие правоведа, базовые компетентности, формы обучения, методы обучения, средства обучения, организационно-педагогические условия, критерии, уровни, структурно-функциональная модель, эксперимент.

SUMMARY

Hryshko V. I. Formation of basic competences of future lawyers during professional training. – Manuscript.

Thesis for a candidate's degree by specialty 13.00.04. – Theory and Methodology of Professional Education. National University of Water and Environmental Engineering. – Rivne, 2016.

The thesis is devoted to the problem of formation of basic competences of future lawyers.

It is made theoretical generalization and it is presented a new approach to solving the actual problem that concerns improving of organizational process for law students of the first and second year studying; defined main criteria and levels of basic competencies of law students (high, average, sufficient, elementary).

It is explored the role and meaning of historic and law subjects in the process of formation of basic competencies. It is proposed ways of improving forms and methods, means of studying that influence effectively on formation of basic competences of future lawyers. It is worked out the system of tasks that is oriented on formation of basic competences of future lawyers during historic and law disciplines studying.

It is proved effectiveness of modeled methodology of formation of basic competences of future lawyers on the examples of courses 'History of law of Ukraine', 'Basis of Roman private law'. Experimentally it was proved that organizational and pedagogical conditions of formation of basic competences of future lawyers during historical and law subjects studying.

Keywords: future lawyers, basic competencies, studying forms, methods of studying, means of studying, organizational and pedagogical conditions, components, criteria, levels, structural and functional model, experiment.

